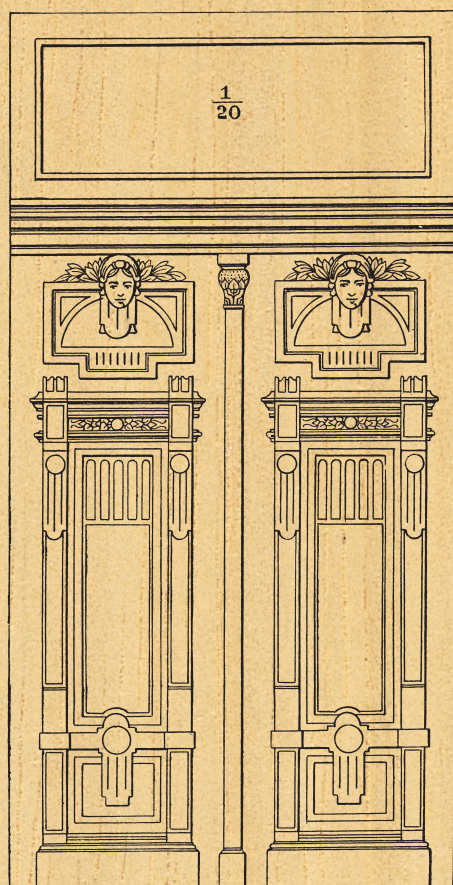
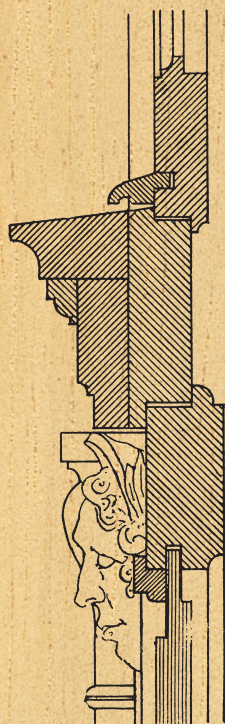

167.

STAVEBNÍ TRUHLÁŘSTVÍ

TRADICE Z POHLEDU DNEŠKA

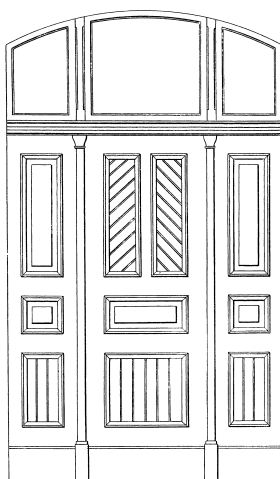
M. Dirlam

STAVEBNÍ TRUHLÁŘSTVÍ

TRADICE Z POHLEDU DNEŠKA

M. Dirlam

GRADA PUBLISHING

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

M. Dirlam

Stavební truhlářství

Tradice z pohledu dneška

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 5128. publikaci

Odpovědná redaktorka Věra Slavíková
Sazba Květa Chudomelková
Počet stran 112
První vydání, Praha 2013
Vytiskla tiskárna Tisk Centrum, s.r.o.

Z originálu: M. Dirlam. *Stavební truhlářství pro odborné, řemeslnické a pokračovací školy*,
2. opravené a rozšířené vydání, Nákladem České grafické akciové společnosti Unie, 1909.

© Grada Publishing, a.s., 2013
Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2013

*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami
nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.*

ISBN 978-80-247-4721-7

TIRÁŽ ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-8464-9 (elektronická verze ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-8465-6 (elektronická verze ve formátu EPUB)

Obsah

Předmluva	7
Vlastnosti dřeva a různá spojení dřev.....	9
Podlahy	16
Okna.....	20
Dvéře a vrata	43
Výkladní skříně či výkladce	79
Obložení stěn či lambris.....	89
Oddělovací stěny	92
Stropy	96
Dřevěné schody.....	100

Předmluva

Stavební truhlářství pro odborné, řemeslnické a pokračovací školy sestavil a k vydání připravil M. Dirlam, ředitel Královské české zemské řemeslnické školy v Kolíně. Druhé, opravené a rozšířené vydání, které vám předkládáme, vyšlo v roce 1909 nákladem České grafické akciové společnosti v Praze. Kniha je názorná, s množstvím detailů z oblasti stavebně-truhlářských spojů týkajících se konstrukčního řešení dveří, oken, podlah, schodů a obložení stěn, ale také například výkladních skříní a výkladců vyráběných na přelomu 19. a 20. století. Na více než 260 kresbách je detailně rozkresleno řešení tradičních postupů, ale i konstrukce speciální, jako jsou okenice, žaluzie či rolety u oken, okna posunovací i sklápěcí včetně kování a dalších mechanismů. Najdete zde také konstrukce trámových, tabulových i kazetových stropů. Z knihy podložené dlouholetou praxí a znalostmi autora je cítit láska ke dřevu a k poctivé, kvalitní řemeslné práci.

Text předkládáme ve stejné podobě, jakou měl při vydání, z něhož jsme čerpali. Je tedy samozřejmé, že některé ze zde uvedených informací již neplatí a od některých postupů se již upustilo. Publikace je spíše podkladem pro projektanty a firmy zabývající se stavebním truhlářstvím a zejména pak rekonstrukcemi historických staveb a restaurováním stavebně-truhlářských výrobků.

Podle originálu jsme zachovali také pravopis, zůstaly zde tedy z dnešního pohledu archaismy nebo původní zápis některých slov. Věříme, že to není na závadu knihy, ale naopak to jistým způsobem čtenáři přiblíží dobu, v níž tato publikace vznikala.

Redakce

Knížek s architektonickými, stavebními a výrobními detaily není nikdy dost. O detailech stavebního truhlářství to platí dvojnásob. A to zejména pokud jde o prvky, které se sice již běžně nevyrábějí, ale stále se používají. Taková sklápěcí okenice, která se úhledně složí do niky ve stěně, dřevěná roleta, žaluzie či předsazený výkladec. Při pohledu na hotový díl se jeho výroba zdá jednoduchá. Až do chvíle, kdy potřebujete zadat truhláři správné rozměry, profilaci a fungující detaily. Pak přijde ke slovu tato nadmíru užitečná knížka nazvaná prostě *Stavební truhlářství*. Osobně ji dle různých pramenů upravil v roce 1909 ředitel Královské české zemské řemeslnické školy v Kolíně M. Dirlam, a to tak, jak mají podobné příručky vypadat. Názorně, s množstvím detailů a nezbytným popisem, stačí už jen proschlé dřevo a ostrý hoblík. Tato kniha by rozhodně neměla chybět ve vaší (nepochybně dřevěné) knihovně.

Ing. arch. Ondřej Šefců
(Národní památkový ústav)

V novém vydání knihy *Stavební truhlářství pro odborné, řemeslné a pokračující školy* z roku 1909 se vám dostává do rukou kniha, která výrazně prohloubí znalosti odborníků z oblasti stavebně-truhlářských spojů. Při studiu této příručky se nejen odborník, ale i laik seznámí s tradičními konstrukčními řešeními domovních rámových dveří včetně obložení zárubní a ráků, ale i výkladních skříní či výkladců vyráběných na přelomu 19. a 20. století. Současné stavební firmy, které opravují a restaurují staré domy, by měly publikaci využívat jako jeden z informačních zdrojů, měla by se stát jejich každodenním pomocníkem. Dle mého názoru není na stejné kvalitativní úrovni v současné době na knižním trhu podobná příručka dostupná.

Doc. Ing. Daniela Tesařová, Ph.D.

(vedoucí Ústavu nábytku, designu a bydlení, Mendelova univerzita v Brně)

Vlastnosti dřeva a různá spojení dřev

Truhlář používá k výrobě svých tovarů nejvíce řezaného dřeva o slabších tloušťkách a spojuje jednotlivé konstruktivní části různými zářezy, klihem, dřevěnými nebo železnými hřebíky a vrtulemi.

Výrobek má býti nejen konstruktivně ale i slohově správný a dokonalý a nemá podléhati změnám, jež mu přivoditi může dřevo; přijímá-li ze vzduchu vlhko anebo když svou vlastní vlhkost ztrácí.

Přijímá-li dřevo ze vzduchu vlhko, nabývá hlavně ve směru kolmém k vláknům větších rozměrů, ono *b o t n á*; botnání je dosti nestejné, neboť závisí na hustotě vláken. Ztrácí-li naopak dřevo na vzduchu vlhkost, rozměry jeho se menší, ono *s e s ý c h á*. Střídavé botnání a sesýchání zove truhlář *p r a c o v á n í* dřeva. Změna rozměrů ve směru vláken jest jen nepatrná, a proto se k ní obyčejně neobrací zřetel.

V čím větších plochách se dřevo vyskytuje, tím více také pracuje. Různá dřeva sesýchají také různě, tak např. dříví borové sesýchá 0,3 %, dřevo bukové o 6–7 %. Však ani totéž dřevo nesesýchá nebo nebotná stejnoměrně a nemůže-li tak volně činiti, *b o r t í* nebo *k r o u t í* se mnohdy a též *t r h á*.

Těchto velice škodných vlastností dřeva má truhlář hlavně pamětliv býti. Vedle toho má však také znáti ještě jiné vlastnosti jeho, jako že jest ve směru vláken *š t ě p n o*, že jest *o h e b n o a p r u ž n o*, ale přes vlákno těchto vlastností postrádá. Dřevo možno ve směru vláken velmi snadno zpracovati do nejjemnějších článků a podrobností; kdežto napříč jen ztěžka a méně čistě.

Dřevo dle potřeby se klíží, a tu stává se často, že při dobré jakosti dřeva a klihu nelze sklížené části od sebe již oddělit, a že dříve povolí dřevo ve svém vlákně než v ploše klížené. Je-li dřevo vystaveno střídavému vysýchání a vlhnutí, podléhá brzy *h n i l o b ě*.

Má-li dřevo změnám vlhkostí nejméně podléhati, je třeba:

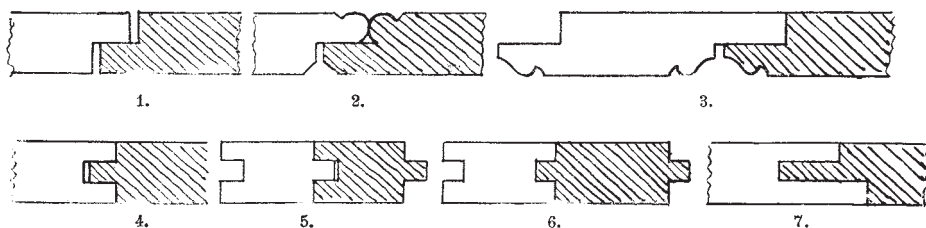
1. *D ř í v í v č a s k á c e t i*, tj. tenkrát, když pohyb jeho stav i vzrůst přestává, a to jest v době od října do ledna; nejlepší dříví, jest kácené v prosinci;

2. *d ř í v í v y s u š o v a t i* způsobem přirozeným na slunci neb umělým. Vysušování dřeva má se díti zvolna, ježto by se dřevo jinak trhalo. Nejlépe jest uložiti dříví pod kůlnami v hranici na místo suché, do průvanu tak, aby mezi ním mohl prouditi vzduch, tedy vypodkládati je. Dříví, které nemožno skládati pod kůlny, nemá ležeti volně na vzduchu, aby bylo vystaveno slunci a povětrnosti; má se opatřiti lehkou střechou, již lze zhotoviti ze dřeva špatnější jakosti.

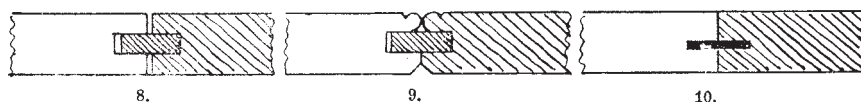
Vůbec má každý truhlář svým zásobám dřeva věnovati největší péči a pozornost.

Umělé vysušování děje se ve zvláštních komorách buď horkým vzduchem (kouřem z pali-va) anebo parou;

3. d ř í v í l u h o v a t i, t j. zbavovati je štáv buď vodou proudící (což se vyskytuje u dříví po řekách plaveného) anebo parou;

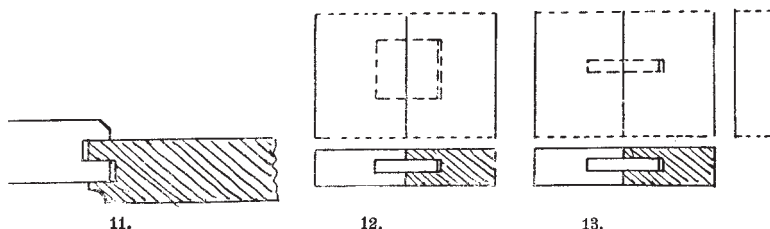
4. p ř e v r á t i t i mu vlákna, čehož se docíljuje rozřezáváním a opětným spojováním dřev obráceně; tím zabránuje se také tak zvané vrhání se dřeva, např. při rýsovacích deskách, školních tabulích atp.;

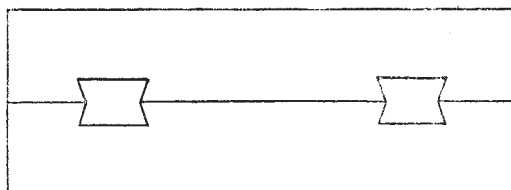
5. d y h o v a t i je, t j. opatřiti je po obou stranách tenkými pláty dřevěnými, tzv. d y h a m i, jichž vlákna se často také kladou napříč s vlákny dřeva dyhovaného;

6. vhodným způsobem je s k l á d a t i a v á z a t i z menších kusů, které se buď ve spáře prostě klíží nebo tak vážou, že se spára opatří:

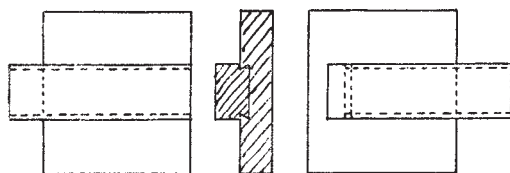
- a) p o l o d r á ž k o u (obr. 1., 2., 3.), která se dělá ve všech třech případech do poloviny tloušťky dřeva hluboká, široká v obr. 1. jako jest hluboká, v obr. 2. a 3. jako jest tloušťka dřeva,
- b) d r á ž k o u a p é r e m (obr. 4., 5., 6., 7.), které dostávají v obr. 4., 5. a 6. tloušťku i šířku rovnající se $\frac{1}{3}$ tloušťce dřeva; v obr. 7. jest tloušťka rovněž $\frac{1}{3}$ tloušťky dřeva, šířka však v hornější části rovná se tloušťce a v doljší části půl druhé tloušťce dřeva,
- c) d r á ž k o u s v l o ž e n ý m p é r e m dřevěným neb kovovým (obr. 8., 9., 10.), jež se dělá v obr. 8. a 9. tlusté $\frac{1}{3}$ tloušťky dřeva, v obr. 10. as 5 mm; široké jest v prvých dvou případech jako tloušťka dřeva v třetím případě as 12 mm,
- d) d r á ž k o u a p é r e m přesazeně (obr. 11.),
- e) p l o c h ý m i n e b v á l c . č í p k y (obr. 12., 13.), jež dostávají tloušťku rovnající se v obr. 12. $\frac{1}{4}$, v obr. 13. $\frac{1}{3}$ tloušťky dřeva a délku 1 až 2 tloušťky dřeva,

- f) p l o c h ý m i č í p k y r y b i n o v ý m i (obr. 14.), které mají v užším svém místě šířku $\frac{1}{4}$ šířky spojovaného dřeva, výšku též $\frac{1}{4}$ šířky a vzdálené jsou od sebe na 2 šířky spojovaného dřeva, aneb spojí se dřeva:

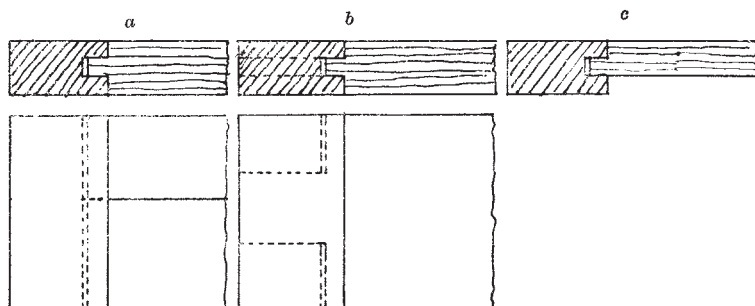

14.

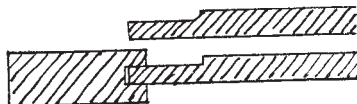

15.

- g) s v l a k o v o u l i š t o u (obr. 15.) (hloubka rybinové drážky 6–10 mm a tloušťka svlaku rovná se tloušťce prkna) neb
- h) o k r a j o v o u č i l i č e l n í l i š t o u na péro a někdy i na čep (obr. 16. a, b, c.); zde uveden také často užívaný způsob, kde čelní lišta jest silnější než podélné dřevo (obr. c.).
- i) Velké plochy rozdělí se na menší rámy, které se vyplňují n á p l ň e m i slabšího dřeva. Náplň váže se s rámem na péro a drážku (obr. 17., 18., 19.), neb na péro a drážku neb polodrážku s nasazenými ozdobnými lištami (obr. 20., 21.). V obou případech připevní se ozdobná lišta drátěnými hřebíky nebo vrtulemi v několika místech v celé své délce k rámu, anebo má-li to býti spojení lepší, připevňuje se pouze na koncích v pokose, v němž se dvě takové lišty sbíhají, anebo opatří se rám vloženým pérem, na něž s obou stran nasadí se ozdobné lišty větší šířky tak, aby utvořily drážku pro náplň (obr. 22.). Šířka náplně nemá býti větší 60 cm; tyto zasahují 0,6 až 1,0 cm silnými okraji (péry) do drážky rámové (v l y s u) tak, aby zůstala vždy mezi náplní a vlysem v drážce mezera as 3–6 mm hluboká, ponechávána za tím účelem, aby dřevo mohlo pracovati.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.